

имеют право отзыва выборных должностных лиц в установленном законом порядке. Ликвидировать бессрочное избрание на должность судьи. Председатели судов избираются на один срок;

Учредить в Украине независимую контрольную власть в лице специального органа с полномочиями проверять деятельность любых органов и чиновников, включая высших должностных лиц государства. Превратить этот орган в специальный инструмент постоянной тотальной всеохватывающей борьбы с коррупцией;

Восстановить в стране смертную казнь за умышленные убийства, измену Родине и предательство в интересах других государств. Всех завербованных иностранными спецслужбами – к ответу перед народом Украины;

Запретить деятельность в Украине всех тайных, полутайных и закрытых обществ и организаций. Рассматривать такие общества и организации как источник опасности для государственности Украины;

Богатых силой закона заставить делиться с бедными. Установить повышенный прогрессивный подоходный налог для лиц с высокими доходами. Установить соответствие доходов и расходов всех чиновников. Все чрезмерно крупные поместья, особняки, квартиры, сверх дорогие автомобили, яхты и другие предметы роскоши подлежат повышенному налогообложению.

Перечисленные меры не являются исчерпывающими. Однако главной идеей левых в отличие от либералов, захвативших власть, является формирование и использование общественной собственности на средства производства, общего достояния народа Украины в сочетании с частной трудовой собственностью и рыночными механизмами регулирования общественных отношений.

Только левые предлагают сочетать, установить конвергенцию объединения лучших, наиболее полезных свойств и путей социализма и капитализма для успешного выхода Украины из системного тупикового кризиса, в который ее завели либералы. Торжество национал-либерализма, захватившего власть, будет недолгим. Украинское общество беременно протестными настроениями и левыми идеями, задача интеллигенции всемерно помочь ему успешно разродиться.

Сиренко В. Ф. Почему социальную справедливость могут обеспечить только левые

В статье акцентируется внимание на целях левого движения, которые формируются самой жизнью, практикой реформ, той несправедливостью, которую реформаторы совершили и ложно узаконили в последние десятилетия.

Ключевые слова: народ, власть, социальная справедливость, реформы, коррупция.

Сиренко В. Ф. Чому соціальну справедливість можуть забезпечити тільки ліві

У статті акцентується увага на цілях лівого руху, які формуються самим життям, практикою реформ, тією несправедливістю, яку реформатори зробили і помилково узаконили в останні десятиліття.

Ключові слова: народ, влада, соціальна справедливість, реформи, корупція.

Sirenko V. Why social justice can only provide the left

The article focuses on the movement to the left, which are formed by life itself, the practice of reform, the injustice that the reformers made and falsely legitimized in recent decades.

Key words: people, power, social justice, reform and corruption.

УДК 342

*Олександр Васильович Скрипнюк,
заступник директора з наукової роботи
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
Заслужений юрист України
Олександр Вікторович Кміта,
здобувач Національного університету
«Острозька академія»*

КОНСТИТУЦІЙНА ЗАКОННІСТЬ ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ В УКРАЇНІ

Процес реалізації в Україні принципів правової держави та її поступовий рух у напрямку втілення цього державотворчого ідеалу робить гранично актуальним дослідження тих проблем, які пов'язані із забезпеченням законності та правопорядку. Це зумовлено тим, що саме завдяки реалізації базових вимог законності відбувається формування тієї цілісної правової основи, яка виступає надійним фундаментом взаємодії суспільства і держави, та їх поступового перетворення на громадянське суспільство і правову державу.

Зважаючи на складність і багатоаспектність законності, доволі часто предметом дослідження стають її окремі складові. Останнім часом дедалі частіше серед вітчизняних дослідників об'єктом наукової уваги стає проблема конституційної законності. Причому сам цей об'єкт може аналізуватися з різних боків: у контексті розробки тематики конституціоналізму та з дослідженням таких інститутів, як конституційна відповідальність, конституційний контроль тощо. Зокрема, В. Скрипнюк вказує, що забезпечення у щоденній політико-правовій практиці державного життя конституційної законності неможливе поза формуванням ефективних механізмів конституційного контролю [1, с. 227]. Тому, на її думку, саме конституційний контроль виступає ключовим елементом, який дозволяє нам зрозуміти процес забезпечення конституційної законності.

Однак навіть з огляду на увагу чималої кількості вчених до теми конституційної законності слід зазначити, що значною мірою вона досі залишається малодослідженою.

Безпосередній аналіз конституційної законності як базовий елемент реалізації принципу законності неможливий без дослідження важливих із методологічної точки зору моментів. Вживаючи поняття «конституційна законність», необхідно ретельно охарактеризувати той зміст, що вкладається у сучасних юридичних дослідженнях у зазначене поняття. Одні автори асоціюють конституційну законність перш за все з таким її елементом, як захист та охорона конституційної законності, чи, інакше кажучи – з аналізом системи забезпечення дії конституції. У цьому випадку основними предметами аналізу стають забезпечення конституційної законності, її захист, конституційно-правова відповідальність та конституційний контроль.

Звісно, конституційний контроль, що реалізується насамперед через інститут конституційного правосуддя, є важливою складовою в системі «охорона – захист» конституції. Цілком має рацію І. Алексеев, який наголошує: «Конституційне правосуддя – обов'язковий елемент механізму правової охорони конституції <...> за судовим конституційним контролем йде тільки процедура змін і доповнень до конституції <...>, тобто інші елементи механізму правової охорони конституції з тих, котрі називають фахівці, <...> також можуть розглядатися як об'єкти правової охорони в порядку конституційного контролю» [2, с. 147]. Також варто зазначити, що спроба деяких авторів звести конституційну законність виключно до процедури конституційного правосуддя, або конкретніше, – до конституційного контролю, не є коректною у науковому аспекті. Це зумовлено тим, що як така конституційна законність включає у себе цілу низку елементів, які відображають сутність цього явища. Так, серед цих складових змісту поняття конституційної законності можна виділяти такі: правовий зміст самої конституції; забезпечення верховенства конституції у правовій системі держави; забезпечення принципу прямої дії конституції; забезпечення універсальності норм конституції за ознаками простору і часу; забезпечення реалізації конституційних приписів, норм та принципів у діяльності органів державної влади та їх посадових осіб; забезпечення ефективної системи захисту конституції. Тобто конституційна законність хоча і включає у себе конституційний контроль як засіб її захисту, однак не може бути зведена лише до сукупності чи системи контрольних процедур (навіть у тому разі, якщо ці процедури не обмежуватимуться конституційним правосуддям, а ще включатимуть у себе громадський контроль, внутрішньовідомчий контроль тощо). Інакше кажучи, конституційна законність – це не лише певні контрольні дії, а й цілісна система вимог, що стосуються місця і ролі конституції серед інших нормативно-правових актів, можливостей її застосування, правових норм, що в ній закріплені, тощо. Тому, аналізуючи феномен конституційної законності, слід звертати увагу на всі його елементи, а не лише на окремі інститути, якими виступають, зокрема, конституційна відповідальність, конституційний контроль та ін. З чого логічно випливає й застосоване нами поняття конституційної законності як специфічної системи організації права та заснованих на ньому правовідносин, в основі якої лежить правова конституція, якій реально гарантується статус основного закону в структурі законодавства, норми якого мають пряму дію, а їх забезпечення і захист є головним обов'язком державної влади.

Як впливає зі щойно наведеної дефініції конституційної законності, її забезпечення виступає однією з ключових умов реалізації принципу законності взагалі і встановлення такого правопорядку, який би відповідав вимогам законності. Справді, якщо принцип законності означає відповідність підзаконних нормативно-правових актів конституції держави, чітке визначення правового статусу основних учасників правовідносин, що передбачає встановлення компетенції органів державної влади, а також однозначну фіксацію прав і свобод людини та громадянина разом з їх гарантіями, то цілком зрозуміло, що його реалізація є ані практично, ані теоретично неможливою у разі відсутності забезпечення конституційної законності. Тому цілком правомірно виглядає позиція тих авторів, які стверджують, що конституційна законність виступає своєрідною базовою та імперативно умовою (*conditio sine qua non*), що уможливує втілення принципу законності. Намагання об'єктивно дослідити процеси формування України як правової держави з точки зору практичної реалізації принципу законності, змушують нас звертатися до проблематики конституційної законності, до з'ясування її змісту, а також тих інститутів, які дозволяють адекватно описати це явище правового життя.

Традиційно висвітлення змісту та сутності конституційної законності розпочинається з інституту верховенства конституції. Нагадаємо, що сьогодні він набув втілення у переважній більшості демократичних конституцій. Щоправда, у деяких конституціях його сформульовано чи безпосередньо у термінах верховенства конституції, чи як подвійну норму, перша частина якої проголошує верховенство права, а друга – найвищу юридичну силу конституції. У статті 8 Конституції України зазначається: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй».

Однак щоб уникнути зайвих суперечок стосовно того, що саме має бути гарантовано у державі: чи то верховенство права, чи то верховенство конституції, і яким чином повинні співвідноситися між собою дві зазначені вимоги, доцільно розпочинати розгляд змісту конституційної законності не з верховенства конституції, а з принципу відповідності конституції праву. Мається на увазі, що сама конституція як основний закон суспільства і держави повинна бути такою, що має правовий характер, та в якій відображені суспільні цілі згідно із загально визначеними правовими принципами та нормами [3, с. 141]. Сама ідея конституції як основного закону держави, що встановлює основи її організації та правового статусу особи, народилася як ідея «правової конституції» [4, с. 59–60]. У цьому сенсі критерієм оцінки стає не просто факт наявності або відсутності конституції, а її внутрішній зміст, втілення у ній фундаментальних правових принципів, загальнолюдських цінностей, визнаних у сучасному міжнародному праві стандартів у галузі прав людини тощо.

Таким чином, першим й одночасно загальним і системоутворюючим елементом конституційної законності є правовий характер конституції, але висловлена теза потребує певних уточнень. По-перше, чи може конституція як основний закон держави та основа всієї нормативно-правової й законодавчої системи взагалі бути «неправовою»? Питання є доволі складним і може викликати змістовні суперечки. Так, А. Автономов вважає, що конституцією – це будь-який юридичний закон, що має статус основного закону і спрямований на врегулювання життєдіяльності суспільства та держави [5, с. 88]. Але досвід ХХ ст. демонструє, що у низці випадків конституції можуть використовуватись як база для обмеження прав людини.

Тому важливо наголосити, що в контексті висвітлення сутності феномену конституційної законності важливим є не сам факт наявності чи відсутності конституції, а те, які саме принципи в неї закладені, чи визнаються у ній принципи правової держави, основи демократичного врядування, права і свободи людини та громадянина тощо. Певною мірою цю властивість конституційної законності можна було б назвати «правоконституційністю». Конституція повинна втілювати в собі певні стандарти, в основі яких лежить визнана на рівні міжнародного права ідея невідчужуваних та невід'ємних прав людини [6, с. 17–18].

Забезпечення конституційної законності, по суті, є практичним втіленням принципу пріоритету цінності людини та її прав. Зазначений процес М. Цвік трактував як «перенесення центру ваги з держави на людину» [7, с. 110]. Слід згадати, що саме цей принцип набув чіткого відображення у ст. 3 Конституції України, де сказано: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціально цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав людини є головним обов'язком держави». Таким чином, характеризуючи сутність конституційної законності, слід визнати, що крім суто формальної вимоги наявності конституції варто зважати ще й на характер цієї конституції, а саме – на те, чи може вона бути описаною як втілення правоконституційності.

Наступним важливим елементом змісту конституційної законності є забезпечення верховенства конституції в правовій системі держави. Щоправда, у низці наукових праць робиться уточнення стосовно того, що у цьому разі повинно йтися не про правову систему, а лише про систему законодавства [8, с. 88–98]. Втім, якщо ми визнаємо першим елементом конституційної законності правовий характер самої конституції, то тоді стає коректним і вживання терміна «правова система», а не «система законодавства». По суті, виступаючи обов'язковим елементом конституційної законності, принцип верховенства конституції практично завжди згадується і серед принципів законності як такої, оскільки верховенство закону реалізується як верховенство конституції, якій, у свою чергу, підпорядковуються закони держави, підзаконні нормативно-правові та правозастосовні акти.

Подібна значущість процесу забезпечення верховенства конституції є цілком зрозумілою з огляду на те, що передбачувана принципом законності наявність цілісної й структурованої системи законодавства можлива лише за тієї умови, якщо в її основу закладається міцний конституційний фундамент, в якому часто містяться норми-принципи, які визначають загальне спрямування розвитку системи законодавства. У цьому сенсі конституція закладає базу щодо інших законів та підзаконних актів. На цьому наголошує А. Заєць, коли зазначає, що втіленням принципу верховенства конституції стає

створення практичної основи для реалізації принципу верховенства права і закону [9, с. 141]. У результаті чого забезпечення верховенства конституції дозволяє утворити таку модель розвитку законодавства, коли всі закони та інші акти органів державної влади й місцевого самоврядування видаються, по-перше, на основі конституції, по-друге, відповідно до неї. У разі ж якщо у процесі нормотворчості виникають ситуації появи таких актів, які повністю або частково суперечать конституції, то такі акти визнаються неконституційними і не залучаються до правозастосовної діяльності.

Вимога верховенства конституції розповсюджується не лише на законотворчий процес, а й на процес правозастосування, що, у свою чергу, розширює сферу дії принципу верховенства конституції практично на все правове життя держави і суспільства, а не лише на певні окремі процеси або сфери. Що ж до процедури визнання тих або інших нормативно-правових актів неконституційними, то вона чітко прописана у Законі України від 16 жовтня 1996 р. «Про Конституційний Суд України» [10]. У разі якщо в процесі розгляду справи за конституційним поданням чи конституційним зверненням виявлено невідповідність Конституції України інших правових актів (їх окремих положень), крім тих, щодо яких відкрито провадження у справі, і які впливають на прийняття рішення чи дачу висновку у справі, Конституційний Суд України (далі – КСУ) визнає такі правові акти (їх окремі положення) неконституційними.

Щоправда, не можна не погодитися з тими дослідниками, які вказують на те, що забезпечення верховенства конституції та конституційної законності має реалізовуватися не лише шляхом налагодження функціонування органів конституційної юрисдикції, а й завдяки прийняттю специфічного рамкового закону, в якому б чітко визначалися основні характеристики закону як правової основи усіх нормативно-правових актів, умови дії закону, порядок його зміни і скасування, суб'єкти та організаційно-правові засади законодавчої діяльності, а також вимоги щодо систематизації законів. Таким законом міг би стати закон «Про закони та законодавчу діяльність в Україні», або як його влучно окреслив Ю. Шемшученко, – «закон про закони». Конституційність такого закону, тобто відповідність його Конституції України, має забезпечуватися Верховною Радою України, Президентом України, КСУ. Прийняття зазначеного закону дозволило б суттєво підвищити рівень впорядкованості законодавчої та іншої нормативно-правової діяльності, що, у свою чергу, матиме безпосередній вплив на забезпечення такої вимоги конституційної законності, як верховенство конституції.

Наступною важливою складовою змісту поняття конституційної законності є принцип прямої дії норм конституції. Значущість цього принципу для забезпечення конституційної законності пояснюється тим, що статус конституції як основного закону передбачає існування цілої системи різноманітних нормативно-правових актів, які одночасно конкретизують та розвивають основні конституційні положення. У результаті чого виникає небезпека того, що конституційні положення можуть, так би мовити, «розчинитися в морі конституційного права та втратити свій пріоритет» [11]. Саме тому забезпечення конституційної законності тісно пов'язане з наданням нормам конституції статусу норм прямої дії, що дозволяє будь-якому суб'єкту вимагати захисту своїх прав, включаючи судовий, посилаючись виключно на закріплені конституцією положення.

Всі судові рішення мають ґрунтуватися на Конституції, на чинному законодавстві, яке не суперечить їй. У разі ж виникнення ситуації невизначеності в питанні про те, чи відповідає Конституції України застосований закон або закон, який підлягає застосуванню в конкретній справі, суд за клопотанням учасників процесу або за власною ініціативою зупиняє розгляд справи і звертається з мотивованою ухвалою (постановою) до Верховного Суду України, який відповідно до ст. 150 Основного Закону може порушувати перед КСУ питання про відповідність Конституції законів та інших нормативно-правових актів.

І нарешті, останнім важливим елементом конституційної законності є забезпечення повної реалізації конституції, поєднане з формуванням ефективної системи її охорони та захисту. Перша складова зазначеного елемента пов'язана насамперед з чітким дотриманням конституції та законів всіма посадовими особами, органами державної влади та місцевого самоврядування. Друга ж складова – це спосіб запобігати порушенням конституції та виправляти ті з них, які вже допущені. Традиційно цей елемент конституційної законності розглядається у контексті аналізу таких інститутів, як конституційно-правова відповідальність і конституційний контроль. Тому, зважаючи на достатньо велику кількість науково-теоретичних напрацювань у цій галузі, ми б хотіли звернути увагу на дещо інший аспект. Йдеться про те, що функціонування ефективної системи захисту конституції передбачає, крім всього іншого, ще й забезпечення стабільності самої конституції як основного закону держави. Більш того, принцип стабільності конституції може бути навіть виділено як окремий та відносно самостійний елемент конституційної законності. У зв'язку з чим надзвичайно гостро постає питання чіткого врегулювання процедури зміни конституції. Безумовно, що зараз окреслена проблема часто подається виключно у політичному ключі.

По суті, процедура та порядок внесення змін і доповнень до конституції визначаються статтями 154–159 Конституції України (розділ XIII). Втім, навіть з огляду на це, залишається чимала кількість питань процедурного характеру, які, на нашу думку, було б доцільно врегулювати окремим законом.

Узагальнення результатів дослідження сутності та основних елементів конституційної законності дозволяє зробити такі висновки:

1. Виходячи з поняття конституційної законності, а також її науково-юридичного визначення, можна стверджувати, що її забезпечення є базовою складовою принципу законності, оскільки такі вимоги, як правовий характер конституції, формування цілісної системи законодавства, в основу якого покладена конституція, є нічим іншим, як елементами конституційної законності, а отже, забезпечення конституційної законності постає одночасно як умова та початковий крок реалізації принципу законності у правовій державі;

2. Серед основних елементів конституційної законності, що розкривають зміст і сутність цього явища, необхідно відзначити такі: правовий характер конституції, забезпечення верховенства конституції, гарантування прямої дії конституційних норм, а також універсальності її норм у просторі і часі, забезпечення повної реалізації конституційних норм, яка супроводжується формуванням системи захисту й охорони конституції. Кожен із зазначених елементів є невід'ємною складовою конституційної законності. Тому процес забезпечення конституційної законності нерозривно пов'язаний зі створенням необхідної нормативно-правової основи для втілення всіх перелічених елементів;

3. Гарантування та підвищення рівня конституційної законності включає в себе також низку заходів профілактичного характеру, які пов'язані з проведенням ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень у галузі правової науки, що спрямовані на виявлення причин порушення конституції, визначення способів їх уникнення, формування програми законодавчих робіт у напрямі забезпечення конституційної законності.

Використані джерела

1. *Скрипнюк В. М.* Конституційний контроль та його роль в процесі функціонування державної влади / В. М. Скрипнюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Вип. 37.
2. *Алексєєнко І. Г.* Правова охорона конституції: Україна та закордонний досвід / І. Г. Алексєєнко // Держава і права : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – Вип. 11.
3. *Шевчук С.* Основи конституційної юриспруденції / С. Шевчук. – К. : Український центр правничих студій, 2001.
4. *Тихонова С. А.* Методологічні основи побудови системи конституційного законодавства України / С. А. Тихонова // Конституція України – основа подальшого розвитку законодавства. – К., 1997. – Вип. 2.
5. *Автономов А. С.* Правовая онтология политики: к построению системы категорий. – М. : Инфограф, 1999.
6. *Донеллі Д.* Права людини у міжнародній політиці / Д. Донеллі. – Л. : Кальварія, 2004.
7. *Цвік М. В.* Деякі особливості сучасного українського конституціоналізму / М. В. Цвік // Конституція України – основа модернізації держави та суспільства. – Х. : Право, 2001.
8. *Онїщенко Н. М.* Правова система: проблеми теорії / Н. М. Онїщенко. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.
9. *Заєць А. П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду / А. П. Заєць. – К. : Парламентське вид-во, 1999.
10. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.
11. *Баглай М. В.* Конституционное право Российской Федерации / М. В. Баглай. – М. : ИНФРА-М-НОРМА, 1997.

Скрипнюк О. В., Кміта О. В. Конституційна законність як базова складова забезпечення принципу законності в Україні

Стаття присвячена актуальній проблемі теорії конституційного права та держави і права – конституційній законності як складовій забезпечення принципу законності в Україні. Досліджуються методологічні аспекти проблеми, сутність і принципи конституційної законності. Автори аналізують основні складові процесу забезпечення конституційної законності: правовий характер конституції; її верховенства в правовій системі держави; принципу прямої дії конституції; універсальності норм конституції за ознаками простору і часу; реалізації конституційних приписів норм і принципів у діяльності органів державної влади та їх посадових осіб; ефективної системи захисту Основного Закону. Наголошується, що забезпечення конституційної законності є базовою складовою принципу законності взагалі й одночасно умовою та початковим кроком реалізації принципу законності у правовій державі та ін.

Ключові слова: Конституція України, конституційна законність, сутність, принципи, елементи, конституційні приписи, державна влада, реалізація.

Скрипнюк А. В., Кміта А. В. Конституционная законность как базовая составляющая обеспечения принципа законности в Украине

Статья посвящена актуальной проблеме теории конституционного права и государства и права – конституционной законности как составляющей основе обеспечения принципа законности в Украине. Исследуются методологические аспекты проблемы, сущность и принципы конституционной законности. Авторы анализируют основные составляющие элементы процесса обеспечения конституционной законности: правовой характер конституции; ее верховенства в правовой системе государства; принципа прямого действия конституции; универсальности норм конституции по признакам

пространства и времени; реализации конституционных предписаний норм и принципов в деятельности органов государственной власти и их должностных лиц; эффективной системы защиты Основного Закона. Отмечается, что обеспечение конституционной законности является базовой составляющей принципа законности вообще и одновременно условием и исходным шагом реализации принципа законности в правовом государстве и др.

Ключевые слова: Конституция Украины, конституционная законность, сущность, принципы, элементы, конституционные предписания, государственная власть, реализация.

Skrypniuk O., Kmita O. Constitutional legality as the basic component of ensuring the principle of legality in Ukraine

Article is devoted to the actual problem of the theory of the Constitutional Law and the Theory of State and Law – the constitutional legality as the making bases of ensuring the principle of legality in Ukraine. Methodological aspects of the problem, essence and the principles of the constitutional legality are investigated. Authors analyze the basic constituent elements: process of ensuring the constitutional legality; legal character of the constitution; ensuring its supremacy in system of law of the state; ensuring principle of direct operation of the constitution; ensuring universality of regulations of the constitution on signs of space and time; ensuring implementation of the constitutional instructions of regulations and principles in activity of public authorities and their officials; providing effective system of protection of the Fundamental Law of Ukraine. It is noted that ensuring of constitutional legality is the basic component of the principle of legality in general and at the same time the condition and the initial step of implementation of the principle of legality in the constitutional state, etc.

Key words: Constitution of Ukraine, constitutional legality, essence, principles, elements, constitutional instructions, government, implementation.

УДК 340.1

*Наталія Миколаївна Оніщенко,
завідувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
Заслужений юрист України*

**СУЧАСНЕ ПРАВО: ВИМОГИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА,
ВИКЛИКИ ЧАСУ, ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ**

У процесі пізнання правової матерії основна увага вітчизняних і зарубіжних дослідників концентрується передусім на питаннях поняття, сутності, форм виразу і змісту права. Інакше кажучи – на так званих статичних питаннях, або питаннях статичності, і дуже рідко – на питаннях, що стосуються основних причин, закономірностей і тенденцій його розвитку: на питаннях динаміки. Проте, як відомо, тільки в єдності статичності і динаміки, широкого використання статичного і динамічного підходів до процесу пізнання правових явищ можна одержати широке і всебічне уявлення про них.

При цьому пізнання права в статичності дозволяє проаналізувати право з фактичних і формально юридичних позицій лише в певних темпорально-просторових вимірах, на певних етапах розвитку суспільства і держави. Водночас як вивчення права в динаміці дозволяє визначити його стан щодо еволюції від минулого до сучасного, від сучасного до майбутнього. Отже, динамічний підхід до пізнання права дозволяє побачити, скорегувати основні напрями його функціонування і визначити перспективи подальшого розвитку і вдосконалення. Саме такі тенденції (прогресивні, регресивні) залежать від низки факторів, про які ми будемо говорити в подальшому.

Розмірковувати про право, його призначення у житті суспільства і кожної окремої людини, хочемо виокремити доктринальні позиції, їх узагальнення та втілення наукових рекомендацій у практику.

Отже, увага буде зосереджена на авторитеті (авторитетності) такого соціального феномену (явища), як право. Безумовно, зазначена проблематика вказує на сутнісну, іманентно властиву явищу характеристику, а саме – його ефективність. Жодне явище не може підтримуватися, цінуватися в суспільстві, якщо не виконує належним чином властивих йому функцій та суспільних завдань [1, с. 9–23]. Втім, «ефективність» та «авторитетність» того чи іншого інституту не є тотожними, вони впливають і взаємообумовлюють одне одного. Використовуючи філософський, науковий арсенал, можна визначити взаємозалежність «ефективності» та «авторитетності» у форматі причинно-наслідкових зв'язків, де причиною виступає ефективність того чи іншого феномену, а наслідком – його авторитет, авторитетність, визнання у суспільстві. Проте слід зазначити, що «погане» з точки зору пересічного громадянина або певного соціального прошарку право не може не виконуватися. Акцентується саме на психологічній складовій – відповідному сприйнятті, повазі до чинних нормативно-правових актів у суспільстві. Мається на увазі соціально-психологічні (поведінкові), юридичні, компетенційні, ресурсні й інші засоби, які необхідно використовувати в повному обсязі.